

Зоря Ю. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників

РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-ПРОЕКТІВ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті описано виховний потенціал інтернет-проектів як ефективного засобу патріотичного виховання учнівської молоді (на прикладі Інтернет-проекту Ліги старшокласників «Ми – патріоти Черкащини»).

В статье рассматривается воспитательный потенциал интернет-проектов как эффективного средства патриотического воспитания учащейся молодежи (на примере Интернет-проекта Лиги старшеклассников «Мы – патриоты Черкащины»).

The article discusses the educational potential of the Internet-projects as an effective means of Patriotic education of youth (on the example of the Internet project of the League of high school students «We are patriots of the Cherkassy region»).

Постановка проблеми. Сьогодні одним із основних завдань школи, громадських установ, організацій є виховання громадянина із високими почуттям патріотизму, якому не байдужі доля Української держави, нації, її економіка, освіта і культура. Необхідність підвищення якості патріотичного виховання учнівської молоді зумовлена об'єктивними, соціально значущими факторами, пов'язаними із зміною світоглядних та аксіологічних цінностей у суспільстві, які відображені у вимогах до змісту освіти.

Однією із характерних особливостей модернізації українського суспільства є його глобальна інформатизація, яка зумовила використання нових інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах життя суспільства, в освітній галузі – у тому числі. Масштабне запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі ланки навчально-виховного процесу в школі сприяє створенню інформаційного освітнього середовища, у якому визначальною стає інтеграція освітніх та інформаційних підходів до змісту освіти, методів і технологій навчання та виховання.

Важливою вимогою, яку висуває сучасне інформаційне суспільство до школи, є конкурентоспроможність випускника, набуття ним певних якостей, які формують його компетентність для життя в інформаційному суспільстві.

Аналіз досліджень і публікацій з даної проблеми. У наукових дослідженнях останніх років питання теорії і практики використання сучасних інформаційних технологій розробляються у різних аспектах: підготовка спеціалістів у системі вищої освіти до використання комп'ютерних технологій (Є. Громов, О. Кириленко, О. Коношевський, О. Кущенко, О. Муковіз, Л. Покровщук, С. Прийма, І. Шахіна, Л. Шевченко, Ю. Яворик та ін.), інформаційне забезпечення управління навчальним закладом (Л. Калініна, В. Лунячек, Г. Сухович та ін.), формування інформаційної культури учнів у процесі вивчення інформатики (І. Іваськів, Н. Копняк, І. Лукаш, Г. Луньова, О. Резіна, Н. Толяренко та ін.), використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання інших навчальних предметів (Т. Архіпова, В. Безуглий, Т. Зайцева, К. Ковальова, В. Краснопольський, І. Лупан, О. Марченко, І. Цідило та ін.). Робляться перші спроби дослідити проблему ефективності використання нових інформаційних технологій як засобу формування особистісних якостей особистості (Т. Крамаренко), її художньо-естетичної культури (В. Антонюк), творчих здібностей (Є. Вінниченко), екологічної компетентності (Н. Олійник).

Переважає більшість вчених (Н. Вайнілович, В. Гладких, М. Смульсон, Т. Захарчук та ін.) наголошує на тому, що запровадження ІКТ у виховний процес не повинно бути самоціллю. Воно має бути педагогічно виправданим, розглядатись передусім з точки зору педагогічних переваг, які може забезпечити їх використання порівняно з традиційними методиками виховання. Крім цього, побудова виховного процесу на базі інформаційно-комунікаційних технологій повинна забезпечувати виконання традиційних дидактичних принципів.

Значна частина дослідників (О. Кивлюк, Г. Лаврентьева, Н. Лавриченко, І. Ревак та ін.) застерігають від необгрунтовано частого використання в освітньому процесі інформаційних ресурсів Інтернет.

Велика кількість сучасних наукових досліджень (В. Осадчий, Є. Патаракін, А. Пилипчук, Н. Тверезовська та ін.) присвячена різним аспектам створення і підтримки мережових співтовариств, яка розуміється науковцями як група людей, що підтримують спілкування і проводять спільну діяльність за допомогою комп'ютерних мережових засобів.

Вивчення зазначених вище праць надає можливість стверджувати, що інформаційно-комунікаційні технології стають потужним засобом навчання, використання якого надає змогу педагогу вирішувати методичні завдання на якісно вищому рівні.

Натомість проблема використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій як ефективного засобу виховання на сьогодні є малодослідженою. Отже, існує необхідність наукового обґрунтування змісту і методики використання інформаційно-комунікаційних технологій, інтернет-проектів зокрема, у вихованні учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Метою цієї статті є висвітлення виховного потенціалу інтернет-проектів у патріотичному вихованні учнівської молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. У вирішенні пріоритетних завдань сучасного виховання, а саме: сприяння самовизначенню, самореалізації та самовдосконаленню учня, формування у нього вмінь гнучко адаптуватися в життєвих ситуаціях інформаційного суспільства, самостійно і критично мислити; здатності генерувати нові ідеї, творчо мислити; грамотно працювати з інформацією; спроможності здійснювати комунікацію, співпрацю і співтворчість у соціумі, – телекомунікаційні проекти набувають особливої значущості.

Український дослідник А. Пилипчук справедливо наголошує, що в даний час акцент повинен переноситися із забезпечення доступу користувачів до Інтернету – на створення веб-ресурсів, що мають практичну корисність і цінність, та на особливу організацію діяльності особи. Один із шляхів реалізації цієї ідеї – залучення учнів до спільної діяльності у рамках такої форми використання ІКТ, як телекомунікаційний проект (або Інтернет-проектів) [9].

На думку дослідників цієї форми використання технологій і сервісів Інтернет, виховний потенціал телекомунікаційних проектів полягає в організації продуктивного спілкування як умови соціального розвитку учнів, формування позитивної «Я-концепції», почуття корисності для суспільства в цілому та окремих людей; розвитку соціальної активності; сприянні соціалізації вихованців, виробленню у них особистого погляду на суспільні події, усвідомленню значення співпраці і співтворчості [5].

У межах практико-спрямованих телекомунікаційних проектів здійснюється організація різноманітних видів діяльності як умова самореалізації кожного учня: соціально-комунікативної, суспільно корисної, ігрової, фізично-оздоровчої, навчально-пізнавальної, науково-дослідницької, художньо-естетичної, туристсько-краєзнавчої, науково-технічної, декоративно-прикладної, еколого-натуралістичної.

Комунікаційні можливості всесвітньої мережі дають змогу налагодити спеціально організовану діяльність виховного спрямування, у якій учасники з різних регіонів міста, області, країни, різних країн світу разом співпрацюють над цікавою і важливою для всіх проблемою, обмінюючись за допомогою Інтернет не тільки результатами своєї діяльності, а й методами дослідження, обговорюючи проміжні результати, спілкуючись з опонентами і однодумцями.

Зазначимо, що сучасний науковий пошук і педагогічна практика розробляють оптимальний варіант розв'язання проблеми модернізації змісту, структури, форм, методів, засобів та технологій виховання не лише шляхом використання виховного потенціалу об'єктивно існуючого середовища, а й шляхом створення цілеспрямованого, педагогічно доцільного *виховного простору* як необхідної умови становлення особистості школяра не лише в освітньому закладі, а й за його межами. Саме завдяки створенню педагогічно доцільного виховного простору підвищується ефективність виховного процесу. З огляду на це, спробуємо проаналізувати сутність поняття «виховний простір» у трактуваннях провідних дослідників цього феномену.

Вивчення праць зазначених вище науковців дало змогу дійти висновку про те, що виховний простір – це педагогічно доцільно сформоване соціально-предметне середовище, яке вміщує систему взаємопов'язаних факторів, умов, можливостей, засобів, об'єднаних зусиль суб'єктів освітнього процесу у різних видах діяльності і яке здійснює інтегрований вплив на розвиток особистості та сприяє її соціалізації.

Російський вчений І. Шендерик визначає виховний простір як своєрідну форму єдності людей, яка формується у процесі їх спільної діяльності, у ході якої вихователь шляхом прямої або опосередкованої взаємодії створює умови і можливості для становлення і розвитку вихованця. Сам же процес виховання у рамках виховного простору передбачає транслявання культурного досвіду минулого таким чином, щоб у дитини сформувались спроможність і готовність до творення свого майбутнього життя [13].

За Н. Селівановою, на відміну від середовища як природно-соціальної реальності, виховний простір – це результат конструктивної соціально-педагогічної діяльності інтегративного характеру. Ця діяльність спрямована на визначення основних компонентів і зв'язків між ними, налагодження взаємодії різних колективів зі спільними педагогічними задачами, принципами та підходами до виховання. За таких умов можна розраховувати на те, що виховний простір стане значним фактором особистісного розвитку дитини. В іншому випадку окремі компоненти середовища будуть впливати на дітей не лише позитивно, а, можливо, і деструктивно. Дослідниця зазначає, що середовище треба вміти використовувати у виховних цілях, а виховний простір треба вміти створювати [11, с. 35–39].

Сучасна дослідниця Л. Новікова трактує виховний простір як особливу педагогічну реальність, яка є адекватною складовим вихованості людини. На думку вченого, для педагогів виховний простір є предметом вивчення (якщо він уже створений), моделювання та конструювання (якщо його необхідно створювати у рамках певного середовища), а також інструментом виховання за умови цілеспрямованого використання його потенційних можливостей у вихованні

дітей. Виховний простір може мати різний «радіус дії» – від шкільного класу до області та регіону. Дослідниця також зазначає, що вплив виховного простору обумовлений сприйняттям його дитиною, рівнем включеності особистості вихованця у процес створення та удосконалення виховного простору. Ефективність опанування дитиною цього простору залежить від того, яким його бачить вихованець (уже створеним чи таким, що створюється у даний час) та в якій мірі сам школяр бере участь у його удосконаленні [6, с. 29–34].

З метою налагодження спілкування старшокласників з актуальних проблем патріотичного виховання на Черкаському освітянському порталі був створений «Форум Ліги старшокласників Черкащини» (http://oipopp.ed-sp.net/component/option,com_fireboard/Itemid,118/func,showcat/catid,36/), де учні мали змогу вільно, не боячись осуду з боку старших та однолітків, висловити свої думки з таких тем: «Кого можна вважати справжнім патріотом України?», «Чи повинен громадянин-патріот України знати і співати Гімн України?», «Яким я хочу бачити майбутнє моєї держави» та ін. Як координатор сайту, ми маємо право модерувати форум (видаляти або редагувати некоректні повідомлення). Прочитавши думки однолітків з актуальних питань формування патріотичних почуттів особистості, учні старших класів мають можливість здійснити рефлексію, самооцінку і самовизначення у даному аспекті.

Проте першочерговим аспектом у роботі з патріотичного виховання молоді, зокрема вихованню любові до своєї Батьківщини, її природи, українського народу, національної гордості за свою країну, її культуру, народ; почуття обов'язку перед Батьківщиною, яке виражається у готовності служити її інтересам, стати на захист своєї Вітчизни у випадку загрози національній безпеці; відповідальності за власні вчинки та дії; гуманного й толерантного ставлення до окремих представників українського народу; любові до праці на користь Батьківщини та українського народу, – є участь самих учнів у комплексному Інтернет-проекті «Ми – патріоти Черкащини» (liga.ed-sp.net), який надає можливість старшокласникам поділитися інформацією та враженнями від участі у патріотично спрямованій діяльності, створює додаткові умови для творчого по-

шуку й патріотично спрямованої дослідницької роботи за 10 підпроектами, а саме:

- ✓ «На цій землі я народився» (історія мого села, міста – в історії моєї Батьківщини);

- ✓ «Сім духовних святинь малої Батьківщини» (вивчення та презентація історичних пам'яток, пам'ятних місць, які сприймаються окремою особистістю чи колективом учнів як духовна святиня рідного краю);

- ✓ «Добро починається з тебе» (милосердне, доброзичливе, толерантне ставлення до співвітчизників на рівні міжособистісних стосунків);

- ✓ «Щоденник корисних справ» (патріотично спрямовані справи старшокласників у громаді та довкіллі);

- ✓ «Квіти біля школи» (турбота про рідний навчальний заклад);

- ✓ «Пишаюся тобою, рідний краю!» (висвітлення старшокласниками сучасних регіональних подій, які, на їхню думку, підвищують авторитет Черкащини в Україні та світі);

- ✓ «Народні та родинні традиції мого краю» (народознавча творчо-пошукова діяльність);

- ✓ «Знаю та реалізую свої права» (розповіді старшокласників про прояви власної активної суспільної позиції);

- ✓ «Мій ідеал громадянина-патріота» (портрети сучасних земляків-патріотів, які є для старшокласників прикладом прояву патріотичних почуттів у повсякденному житті);

- ✓ «Здоровим бути модно» (висвітлення старшокласниками фізкультурно-оздоровчої роботи у канікулярний та у вільний від навчання час).

Організовуючи роботу сайту, ми спрямовуємо педагогів на дотримання ролі фасилітатора, модератора патріотично спрямованої діяльності старшокласників у рамках кожного із підпроектів, що забезпечує стимулювання, полегшення і підтримку процесу опанування вихованцями патріотично спрямованими знаннями, розвитку патріотичних *почуттів*, формування *системи патріотичних цінностей і переконань*, які будуть, з одного боку, своєрідним мотивом

патріотично спрямованої діяльності, а з іншого – «стрижнем» поведінки зростаючої особистості як патріота своєї країни; розвитку у підростаючого покоління *умінь і звичок* патріотично спрямованої поведінки, які є передумовою активної діяльності учнів у сфері реальних життєвих ситуацій; накопичення *досвіду* патріотично спрямованої діяльності.

Ми наголошуємо на тому, що, плануючи роботу над реалізацією кожного із підпроектів, а також обираючи доцільні ІКТ для підвищення ефективності патріотичного виховання як взаємодії, педагоги мають чітко знати, які патріотичні цінності усвідомлять учні у ході спільної діяльності, яким чином буде стимулюватись активність школярів у патріотично спрямованій діяльності, які методи педагогічної підтримки та сприяння самовихованню учнів-патріотів будуть використовуватись, а також який досвід у контексті патріотичного виховання набудуть вихованці. Ми також акцентуємо увагу на усвідомленні педагогами очікуваних результатів від участі вихованців у комплексному Інтернет-проекті «Ми – патріоти Черкащини» – сформованість ціннісного ставлення зростаючої особистості-патріота до Батьківщини, рідної землі, українського народу, рідного дому, батьків, свого роду; до історії, культури, цінностей, звичаїв і традицій українського народу.

Робота над кожним із підпроектів Інтернет-проекту «Ми – патріоти Черкащини» розпочинається розміщенням на сайтах шкіл у розділі «Дошка оголошень» інформаційного повідомлення про мету і завдання підпроекту, а також запрошення надати пропозиції про різноманітні форми роботи, які можна було б реалізувати у межах цього підпроекту. Свої пропозиції старшокласники мають можливість розмістити в електронних «Скриньках пропозицій» або «Скарбничках ідей», які також розміщені на шкільних сайтах. Одночасно учні мають змогу проголосувати на підтримку того чи іншого виду патріотично спрямованої діяльності. Така робота завершується проведенням класних зборів учнів старших класів, під час яких остаточно узгоджується план реалізації підпроекту, обговорюються очікувані результати та визначаються колективні, групові та індивідуальні форми участі учнів у патріотично спрямованій діяльності.

З метою сприяння кращому пізнанню старшокласниками історичних пам'яток рідного краю ми рекомендуємо класним керівникам використовувати матеріали Інтернет-проекту **«Подорож Золотою підковою Черкащини»** (oipopp.ed-sp.net/content/section/32/126/) .

Ця Веб-сторінка Черкаського освітянського порталу надає змогу здійснити віртуальне відвідування всіх музеїв, пам'яток історії, культури та природи рідного краю, що розташовані у населених пунктах, які ввійшли до «Золотої підкови Черкащини». Це міста: Корсунь-Шевченківський, Умань, Канів, Чигирин, Черкаси, Тальне, Кам'янка; і села: Моринці, Будище, Шевченкове, Суботів, Тальянки, Легедзине, Межиріч, Мошни, урочище Холодний Яр.

Підсумки роботи в Інтернет-проекті підбиваються за рейтинговою системою. Активісти районних/міських осередків Ліги старшокласників організовують своїх однолітків на оцінювання результативності участі у кожному із підпроектів всіх інших осередків шляхом виставлення балів: від 25 (максимальний, з їхньої точки зору, результат) – до 1 (найменш ефективний, на їхній погляд, результат). Результати рейтингового оцінювання протягом 5 днів після закінчення роботи над підпроектом електронною поштою направляються координатору проекту, зводяться в одну загальну відомість і розміщуються на сайті для загального ознайомлення. Таким чином, учні мають змогу не лише дізнатись про конкретний зміст проектної роботи кожного осередку Ліги старшокласників, а й отримують оцінку результатів власної патріотично спрямованої діяльності від своїх однолітків із інших районів і міст області. Крім цього, кожний із підпроектів завершується *обговоренням на форумі*. А найбільш активні вихованці, за власним бажанням, створюють і розміщують на сайті Ліги старшокласників *мультимедійні презентації* або *відеоролики про досягнення власного успіху* у патріотично спрямованій діяльності.

За результатами участі в Інтернет-проекті щорічно у грудні місяці відбувається нагородження переможців почесними грамотами та цінними подарунками, що також стимулює активність учнівської молоді у патріотично спрямованій діяльності.

Висновки. Отже, виховний простір, будучи площиною для реалізації цілей виховної системи освітнього закладу, створюється всередині педагогічної реальності завдяки спеціально організованій діяльності, яка містить як внутрішні процеси, пов'язані з вибором пріоритетів педагогічної діяльності, так і зовнішні процеси опанування спільнотою дітей і дорослих оточуючим (природним, матеріальним, соціальним) середовищем.

Підсумовуючи зазначене вище, доходимо висновку про те, що різноманіття ситуацій спілкування, що створюються у віртуальному інформаційному середовищі, надає можливість кожному користувачу максимально реалізувати і розвинути свої особистісні якості. Використання виховного потенціалу телекомунікаційних проєктів дає змогу створити нову модель інформатизації виховної системи, у центрі якої – учень, в основі виховної діяльності – співпраця і співтворчість, а сутність технології полягає в активізації ролі учнів у виховному процесі, розвитку здібностей до самовдосконалення у контексті патріотичного виховання.

Перспективами подальших розвідок є виокремлення зовнішніх (об'єктивних) і внутрішніх (суб'єктивних) факторів, які впливають на реалізацію основних функцій патріотичного виховання в умовах інноваційного освітнього простору.

Список використаної літератури

1. Биков В. Ю. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій : монографія / В. Ю. Биков, Ю. М. Богачков, Ю. О. Жук ; Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 127 с.

2. Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 роки [Електронний ресурс] : затвердж. колегією Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (протокол № 6/1-21 від 30.05.2012). – Режим доступу : [http:// www.osvita.org.ua](http://www.osvita.org.ua). – Назва з екрану.

3. Лавриченко Н. М. Перспективи інформаційної моделі школи. Інформаційні технології і засоби навчання [Електронний ресурс] / Н. М. Лавриченко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 1(9). – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em9/emg.html>. – Заголовок з екрана.

4. Луговська С. О. Виховання патріотичних цінностей – пріоритетне завдання сучасної української школи / С. О. Луговська // Виховна робота в школі. – 2013. – № 8. – С. 14–18.

5. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров ; под ред. Е. С. Полат. – М. : Издательский центр «Академия», 2000. – 272 с.

6. Новикова Л. И. Школа и среда /Л. И. Новикова. – М. : Знание, 1985. – 80 с.

7. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 255 с.

8. Патаракин Е. Д. Социальные сервисы Веб 2.0 в помощь учителю / Е. Д. Патаракин. – 2-е изд., испр. – М. : Интуит.ру, 2007. – 64 с.

9. Пилипчук А. Ю. Єдиний інформаційний простір системи освіти України: структура і параметри [Електронний ресурс] / А. Ю. Пилипчук // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 2 (10). – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.

10. Селиванов В. В. Виртуальная реальность как метод и средство обучения / В. В. Селиванов, Л. Н. Селиванова // Образовательные технологии и общество. – 2014. –Т. 17, № 3. – С. 378–391.

11. Селиванова Н. Л. Современные представления о воспитательном пространстве / Н. Л. Селиванова // Педагогика. – 2000. – № 6. – С. 35–39.

12. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін : навчально-методичний посібник / авт. кол. : І. Д. Бех, К. О. Журба, В. А. Киричок та ін. – К. : Пед. думка, 2011. – 240 с.

13. Шендрик И. Г. Саморазвитие личности в контексте проектирования образования / И. Г. Шендрик // Педагогика. – 2004. – № 4. – С. 98–114.